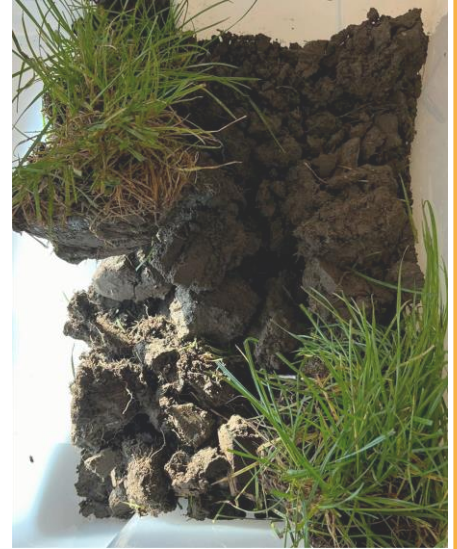

Provinciaal Programma Landelijk Gebied Groningen deelgebied het Oldambt

Beeldverslag kennissessie Bodem 16-10-2023

Aanwezigen (volgorde op basis van voorstellen)

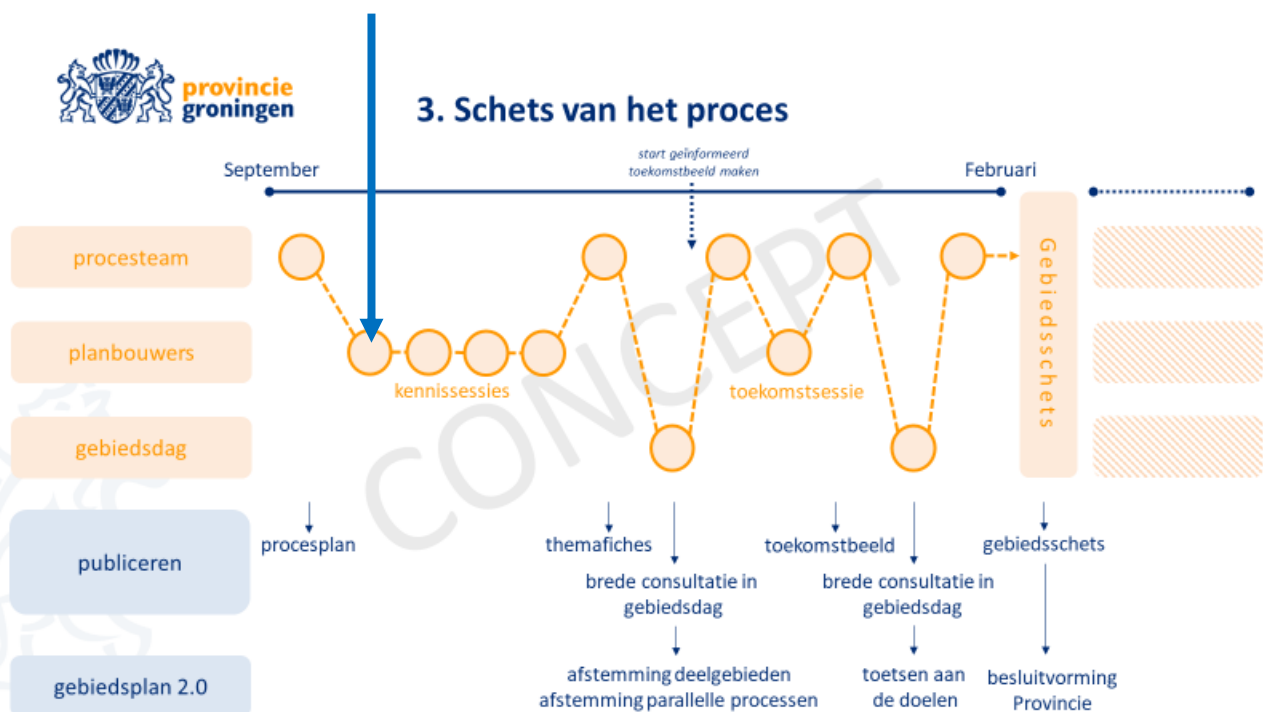
Henk Westerhof	SPNA
Gerhard Hurenkamp	Gemeente Oldambt – water
Ludolf Fledderman	akkerbouw Johannes Kerkhovenpolder
Monique Mul	Provincie Groningen, vanuit CLM Onderzoek en Advies
Ronald Leeraar	Waterschap Hunze & Aa's – hydroloog
Tonny Doornbos	akkerbouw Finsterwolde
Evert van der Laan	Waterschap Hunze & Aa's - waterkwaliteit
Luuk Volker	melkveehouderij Hamdijk
Annechien ten Have	varkenshouderij & akkerbouw Ulsderweg
Sander Dijk	Waterschap Hunze & Aa's – planoloog
Silvana Moed	Gemeente Oldambt – bodem
Arjan Hofstee	SPNA Ebelsheerd
Harold Martens	Provincie Groningen – Landbouw
Gerard de Groot	Melkveehouder – Nieuw Beerta
Leendert Jan Onnes	akkerbouw & pluimveehouderij Reiderwolderpolder
Laura van Dijk	Provincie Groningen, vanuit Sweco – verslaglegging
Pieter van der Burg	akkerbouw & pluimveehouderij polderweg, Oostwold
Boelo Tijdens	Akkerbouw, deel biologisch – Nieuw Beerta
Pieter Remijn	Akkerbouw, Nieuw Scheemda
Oscar Borsen	Groninger Landschap -landschapshistoricus
Lammechien Hut	Gemeente Oldambt – ruimtelijke ontwikkeling
Albert Vos	Provincie Groningen – projectleider VLOED
Sacha Stevens	Provincie Groningen, vanuit Sweco
Hemmo Bolhuis	Akkerbouw & schapenhouderij - Reiderwolderpolder
René Jochems	Bodemdeskundige
Marja van Schie	Onafhankelijk voorzitter
Amarens Reitsma	Provincie Groningen Gebiedsregisseur deelgebied Oldambt
Afwezig, bekend	Doeko van 't Westeinde; Thea Gielleit (Stichting Groninger Dorpen)

De Gebiedsschets – waar werken we naartoe?

In het gebiedsproces werken we toe naar een gebiedsschets met gedragen schetsen voor oplossingsmaatregelen op gebied van bodem, natuurherstel, water en klimaat in combinatie met perspectief voor de landbouw voor deelgebied het Oldambt. Waar mogelijk worden hierin andere doelen meegenomen, zoals recreatie en toerisme, landschap en energie. De procesbeschrijving (hoe tot de gebiedsschets is gekomen) maakt onderdeel uit van het document.

Het komen tot een gebiedsschets is een uitdaging omdat de doelen voor klimaat en natuur nog niet allemaal duidelijk zijn. Door het vastlopen van het landbouwakkoord is ook het perspectief voor de landbouw nog niet nader gedefinieerd. Desalniettemin weten we ook al veel wel. Door in het gebiedsproces integraal naar opgaven te kijken willen we in gezamenlijkheid toewerken naar (vol)houdbaar toekomstperspectief voor het gebied.

Kennissessie bodem

Op maandag 16 oktober 2023 vond de eerste kennissessie voor de gebiedsschets voor het Oldambt plaats. Thema: bodem. De bijeenkomst vond plaats bij de proefboerderij SPNA Ebelshoed in Nieuw Beerta. De vier kennissessies trappen af met een ontbijt (8 uur) en gaan dan de diepte in. Hiermee ontwikkelen agrarische ondernemers, natuurbeheerders, gemeente Oldambt, waterschap Hunze en Aa's, vertegenwoordiger dorpen (vandaag niet aanwezig) en provincie gezamenlijk kennis over de bodem. De volgende bijeenkomsten over water, natuur en agrarisch ondernemerschap volgen in oktober en november 2023.

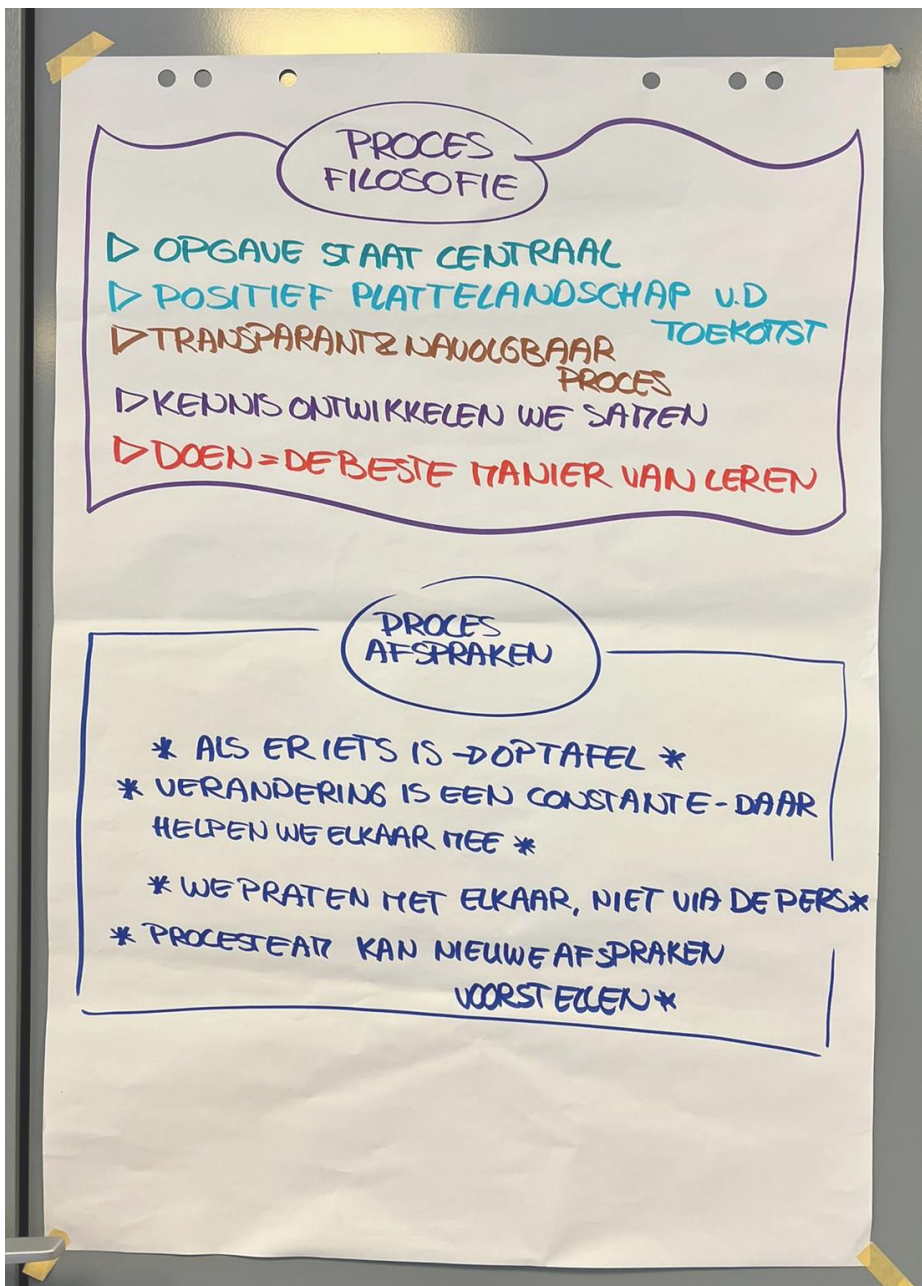
Het doel van deze kennissessie is het delen en gezamenlijk ontwikkelen van kennis over de Oldambster bodem. In de bijeenkomsten kijken we op basis van deze kennis zowel naar de verdere toekomst als naar de opgave voor de kortere termijn. Deze kennis helpt om de gebiedsschets voor het Oldambt invulling te geven.

De deelnemers in de bijeenkomst doen in zoveel mogelijk kennisbijeenkomsten mee, zodat we kennis opbouwen. Agrarische ondernemers zijn in overleg met de besturen van LTO en GRAJK uitgenodigd en vormen een afspiegeling van het agrarisch ondernemerschap in 't Oldambt.

De uitkomst van de kennissessies wordt vastgelegd in themafishes. Op 11 december zullen deze themafishes breder gedeeld worden in de gebiedsdag. Met de opgedane kennis gaan we de opgave voor de gebiedsschets van 't Oldambt invullen.

Proces filosofie en afspraken

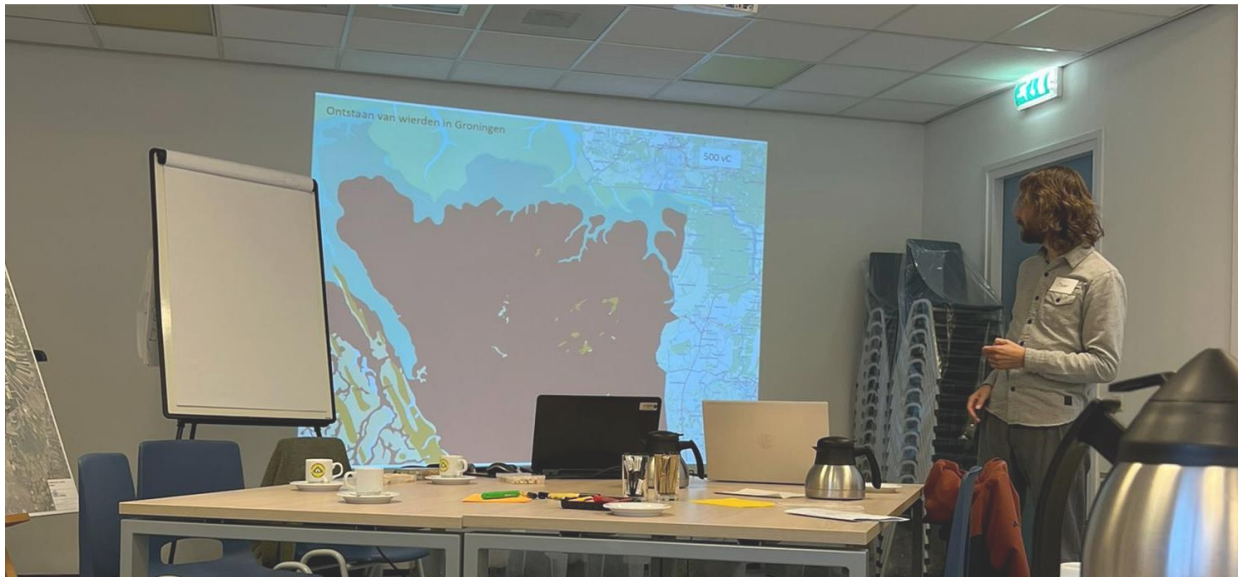

Extra toelichting:

Alle deelnemers van de kennissessies kunnen de inhoudelijke opbrengst van de kennissessie delen met onder andere inwoners, collega's, ondernemers in het gebied. Na de vier bijeenkomsten zijn de themafiches hiervoor ook beschikbaar. Eventuele vragen en aanvullingen kunnen mee teruggenomen worden naar de kennisbijeenkomsten.

Als deelnemers verbetertips voor het proces zelf hebben, dan graag direct bespreken in de bijeenkomsten of even bellen met Amarens Reitsma of Marja van Schie.

Landschapsgeschiedenis in vogelvlucht

Oscar van Het Groninger Landshap gaf een presentatie over de landschapsgeschiedenis van het Oldambt. Hierbij werden diverse historische landschapskaarten getoond. Bijzonder aan 't Oldambt is dat de oude veenverkaveling nog steeds terug te zien is in wat nu een kleigebied is.

Onze bodem beter bekeken

Onze bodem beter bekeken

Op de bovenstaande kaart zijn de locaties gepind (houten pin) waar de bodemmonsters vandaan komen.

Onze bodem beter bekeken

Kijken, voelen en ruiken. René Jochems, onafhankelijk bodemdeskundige gaf aan wat de bodem hem vertelde. Agrariërs gaven hun eigen ervaringen en vragen mee, die in de daarop volgende presentatie behandeld werden.

Bodemkwaliteitsgesprek

Belangrijke punten:

- Alle gronden die meegebracht waren zijn kleigronden, typisch Oldambt
- Klei brokkelt hoekig af, meer ronde korrels toont een nog iets betere bodemkwaliteit aan
- Meerdere wormen geven een indicatie van biodiversiteit; wij zagen vooral de rode worm die dicht onder de oppervlakte leeft. Pendelaars werden niet gevonden (wat niet wil zeggen dat die er niet zijn)
- Vette klei heeft als nadeel dat organisch materiaal traag verteerd (weinig/geen zuurstof); er zijn wel maatregelen die de versnelling van de vertering helpen.
- Korrelige grond is beter ziekteverend
- De ideale bodem voor landbouw in 't Oldambt is een tussenweg dichte en korrelige grond zodat je met landbouwmachines kan werken.
- Op dit moment in het gebied 3 tot 4% organische stof in de akkerbouwpercelen. Voor een gezonde bodem moet dit boven de 3% zijn; René geeft aan dat een iets hoger percentage op de akkerbouwgronden van 't Oldambt haalbaar is. Graslanden in 't Oldambt kunnen 10-14% halen, met een hogere droge stof opbrengst.

Laura, zou je deze en delen uit deze en volgende sheets (12 en 13) willen verwerken als volgt (kleuren moet je zelf even kiezen, we willen vooral aangeven dat er een verschil is tussen wat we zien, en wat de tips zijn.). Geeft ook iets minder de sfeer van een conclusie aan en iets meer de sfeer van een uitwisseling. Er is een shifting nodig met de kennisfishe:

Wat René waarneemt in de bodem en/of wat een agrarier aangeeft

Denkrichting van René om dit te verbeteren (en waarom)

Bodemkwaliteitsgesprek

De gronden zijn kleigronden (typisch Oldambt). Klei brokkelt hoekig af.

Meer ronde korrels toont een nog iets betere bodemkwaliteit aan. Dit is beter ziekteverend.

We zien vooral de rode worm. Deze worm leeft dicht onder de oppervlakte.

Meerdere wormen geven een indicatie van biodiversiteit.

Vette klei heeft als nadeel dat organisch materiaal traag verteerd (weinig/geen zuurstof)

Er zijn maatregelen die de versnelling van de vertering helpen zoals haarwortels.

Op dit moment in het gebied 3 tot 4 organische stof in de akkerbouwpercelen.

Voor een gezonde bodem moet dit boven de 3% zijn. Een hoger percentage is in Oldambt haalbaar. Graslanden in 't Oldambt kunnen 10-14% halen, met een hogere droge stof opbrengst.

De ideale bodem voor landbouw in 't Oldambt is een tussenweg dichte en korrelige grond

Zodat je met landbouwmachines kan werken

Bodemkwaliteitsgesprek

Hoe voorkom je excessen?

Ken je bodem. Hoe groot C&C? In dit gebied is dat groot (lichte grond). Veel suikers nodig en natuurlijke materialen. Sluit kringlopen.

Hoe kunnen we een betere grond krijgen?

Voeding voor een gezonde bodem: plankton, stalmest, compostsoort en bokashi.

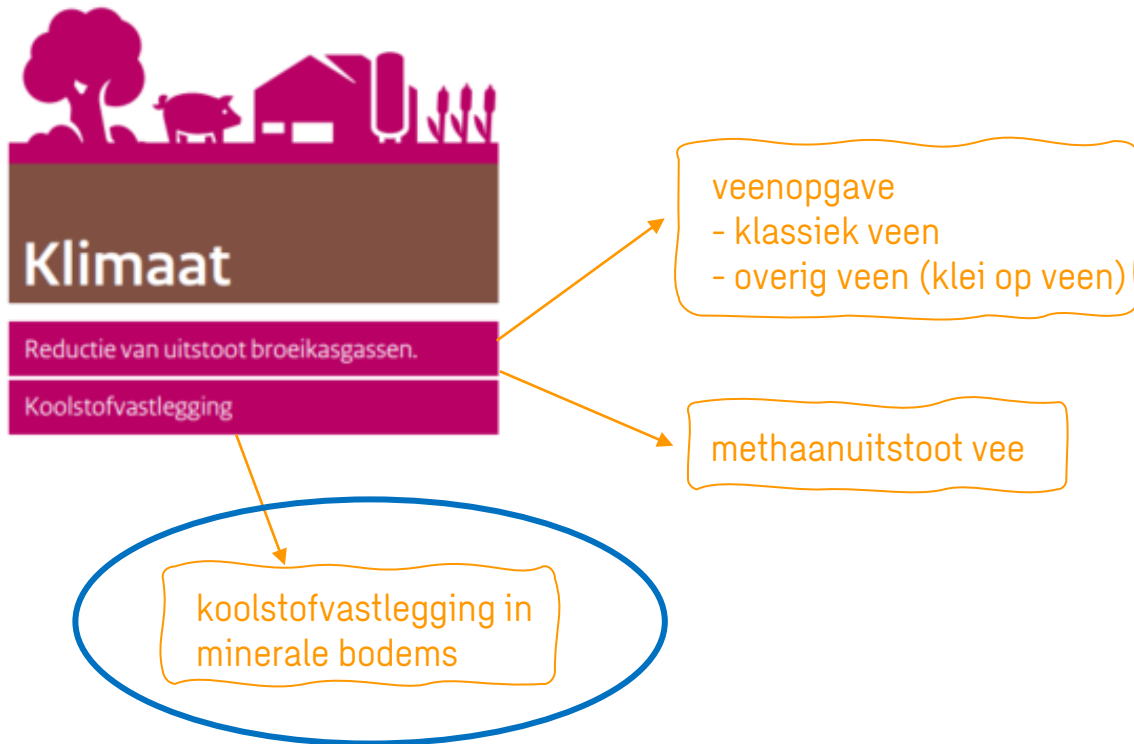
Hoe bepaal je wat goede grond is?

Er zijn 5 levensvoorwaarden voor een gezonde levende bodem: energie, zuurstof, water, koolstof (organische stof) en mineralen. De ideale grond heeft 15% zonder en 85% met koolstof.

Wat te doen tegen duist?

Voor duist kan rotatie in het gebied met akker- en veehouders helpen. Behoeftte ruilen van de akkerbouwers is niet. Er zijn wel voordelen voor beide partijen.

De opgave voor bodem

Het doel is om in de Provincie Groningen 0,047 Mton CO₂ –equivalenten per jaar vast te leggen vanaf 2030. Modelberekeningen laten zien dat het dubbele in Groningen mogelijk is. Maatregelen met de hoogste potentie voor koolstofvastlegging in de Provincie zijn: verhogen aandeel rustgewassen, meer blijvend grasland, meer vanggewas/ groenbemester, achterlaten van gewasresten. Door het hoge percentage rustgewassen in het bouwplan in het Oldambt zal er geen extra koolstof worden vastgelegd door de maatregel “verhogen aandeel rustgewassen”. Heeft het toevoegen van andere gewassen zoals uien en erwten juist een negatief effect op de koolstofvastlegging?

Wat is er wel mogelijk qua groenbemester en achterlaten gewasresten? Op dit moment wordt het stro elders gebruikt voor koolstofvastlegging (tulpen, strooisel in de veehouderij). Op welke wijze kan het onderwerken van gewasresten bijdragen aan koolstofvastlegging en verbetering van de bodembegaanbaarheid/productie? Het is belangrijk om te kijken naar de specifieke bodemeigenschappen van Oldambt. Als het niet goed verteerd werkt het eerder negatief.

Is het een mogelijkheid om de organische stof in de bodem te verhogen van 4% naar 14%?

¹³ Wat levert samenwerking tussen akkerbouw en veehouderij op? Qua bodemgezondheid en koolstofvastlegging?

Vriendelijke feedback en vervolgspraken

We hebben in deze bijeenkomst met name gesproken over bodemkwaliteit. Bodemdaling door veenoxidatie, kwelderbodems, verzilting en verdroging zijn nog niet aan de orde geweest. De nadruk heeft vooral op landbouwbodems gelegen.

Volgende sessies bieden de gelegenheid om aandacht te besteden aan de onderwerpen die nog niet aan de orde waren.

Op basis van deze bijeenkomst zal het themafiche bodem worden opgesteld. De groep heeft ermee ingestemd dat de input die geleverd is verder aangevuld kan worden met kennis. Het themafiche zal meegroeien met de kennis die uit de andere sessies komt en ook relevant voor bodem kan zijn.

Vriendelijke feedback:

- Graag meer tijd voor onderling gesprek
- Opgave helder neerzetten
- Verstevigen bemensen natuur

Afspraken vervolg:

- Beantwoorden vraag hoogtekarten – provincie
- Presentaties van Oscar en René worden beschikbaar gemaakt voor deze groep - provincie